

YUNAN ŞAİR KAVAFİS'İN ŞİİRLERİNDE MEKÂN: İSKENDERİYE

Esra ÖZSÜER*

ÖZ

Ünlü Yunan Şair Konstantinos Kavafis, şiirlerinde mekân olarak doğduğu yer olan İskenderiye şehrini kullanır. Bu sebeple İskenderiye, şairin hem kendi hayatında hem de yazdığı şiirlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle Helenistik dönemin İskenderiye'sini konu alan şiirlerinde Kavafis bu döneme ait tüm unsurları başarıyla sergilemiştir. İskenderiye Kavafis'in şiirlerinde merkez noktadır. Nitekim şehrin kozmopolit yapısı şairin şiirlerinde çok sesliliğe ve çok renkliliğe olanak sağlayacak etkiler de yaratmıştır. Şairin şiir anlayışının temelinde İskenderiye'nin yerinin belirlenmesi şiirlerini anlamamızı sağlayacak önemli bir veridir. Kavafis'in İskenderiye'sinde merkezde Yunan kültürü ve dili olmak kaydıyla sahip olduğu değer doğu kültürünün izleridir. Şiirlerinde temel nokta İskenderiye olmasına rağmen aynı zamanda Yunan kültür ve değerleri de önemli ölçüde şiirlerine yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: Konstantinos Petrou Kavafis, İskenderiye, Yunan Şiiri, Helenistik Kültür.

THE ROLE OF ALEXANDRIA AS A PLACE IN CAVAFY'S POEMS

ABSTRACT

The famous Greek poet Constantine P. Cavafy used Alexandria city, where he was born, in his poems. Therefore the city has very important role both in his life and poems. Especially in his poems that were subject of Hellenistic Alexandria, he successfully showed all elements of those periods. Alexandria was a main subject of his poems. Especially city's cosmopolitan side caused his poems being unique and interesting. Therefore it is very important for us to understand the effect of the city in his poems. The value Greek culture and language was effected by Eastern Culture in Cavafy's Alexandria. Even tough Alexandria was the centre point of his poems, the Greek culture and its values commonly used as core metaphorical elements in its poems.

Keywords: Constantine P. Cavafy, Alexandria, Greek Poem, Hellenistic Culture.

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, esra.ozsuer@istanbul.edu.tr

Giriş

“Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın. Bu şehir arkandan gelecektir. Sen gene aynı sokaklarda dolaşacaksın, aynı mahallede kocayacaksın; aynı evlerde kır düşecek saçlarına. Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda. Başka bir şey umma”¹ Yunan şair Konstantinos Kavafis (1863-1933), 1910 yılında yayınladığı “Kent” adlı şiirinde doğduğu ve öldüğü şehir olan İskenderiye’den satırlarında bu cümlelerle bahseder. Hayatının tamamını kaplayan ve tüm şiirlerinde şaire ilham kaynağı olan İskenderiye, Kavafis’in pek çok şiirinde de mekân olarak karşımıza çıkar. Elbette İskenderiye şehri Kavafis için tesadüfen seçilmiş bir şehir değildir. 1863 yılında şairin gözlerini dünyaya açtığı yer olan İskenderiye, küçük ayrılıklar dışında, şairin tüm yaşam izlerini ve anılarını taşıdığı şehirdir. Şehrin gerek tarihi zenginliği, gerek tarihi dokusu şairin şiirlerine çok zengin bir arşiv de sağlamıştır. Kavafis’in Tarihi, Felsefi ve Aşk şiirleri² olarak ayırdığı şiirlerinde mekân çoğunlukla İskenderiye şehridir.

Kavafis, İskenderiye’den ilk defa 1892 yılında yazdığı “*Esintinin Nefesi*” ve 1908 yılında yazdığı “*27 Haziran 1906, öğlen vakti 2*” adlı şiirlerinde bahsetmiştir.³ Her iki şiir de çağdaş dönem İskenderiye’inde geçmektedir. “*Esintinin Nefesi*” adlı şiirde İskenderiye’de geçen bir bayram gününden bahsedilirken, “*27 Haziran 1906, öğlen vakti 2*” adlı şiirinde ise İngilizler tarafından ölüm cezasına çarptırılan Mısırlı bir gence annesinin yaktığı ağıt anlatılmaktadır. Kavafis, yazdığı şiirlerde İskenderiye’yi Helenistik dönem ve çağdaş dönem olmak üzere iki tarihi dönem içinde ele alır. Ancak her iki dönem de şairin hayal süzgecinden geçip yeniden şekil alarak şiirlerine aktarılmıştır. Bu nedenle İskenderiye, Kavafis şiirlerinde, mekân olarak, kendi biçimlendirdiği şehir imgesinin dışında yer almaz. İskenderiye, şairin şiirlerinde tutku dolu aşkını ve vazgeçilemez hazzını simgeleyen bir sembol olarak hayat bulur. İskenderiye şehri, Kavafis için Yunan kültürünün, dilinin ve yaşam tarzının merkezi oluşturduğu kozmopolit bir dünyanın temel simgesidir. Bu çeşitlilik içinde yaşamayı seven şair, bu sebeple kendini Yunan olarak değil Yunana ait olarak görür. Çünkü Antik dönemdeki Atina’nın kuralcı ve sınırlı hayatına karşı, çok dilliliği ve kültürü içinde barındıran İskenderiye’nin özgür ve esnek yapısı şaire ilham kaynağı olan en önemli unsurdur. Ancak hiçbir zaman Yunan kültürünü ve dilini de reddetmez. Kavafis, Yunanlığı üç ana gruba ayırır.⁴ İlk grup Atina, Sparta, Makedonya gibi Yunanistan topraklarında yaşayan gerçek Yunanlardır. Kavafis bu kültüre sonsuz saygı duymasına rağmen, bu grubun içerisine kendisini dâhil etmez. İkinci grup Mısır, Suriye gibi antik dönemde yaşayan diaspora Yunanlarıdır. Bunlara şairin tabiri ile Yunan değil, Yunan’a ait anlamında kullanılan “Ellinikoí” (οι Ελληνικοί) denir. Kavafis bu kültürü sever ve şiirlerinde sıklıkla kullanır. Üçüncü grup ise Yunan olmaya istek duyan ya da çabalayan yabancılarıdır. Bu grubun üyeleri Yunanlılaşmış kişilerden oluşur. Kavafis bu üç gruba da saygı duyar ancak kendini daha çok ikinci gruba ait görür. Bu sebeple kendisini hiçbir zaman Yunan olarak tanımlamaz. Kavafis, Yunan asıllı bir İskenderiyelidir.

¹ Cevat Çapan, *Kavafis’ten Yüz Şiir*, Helikopter Yayınları, İstanbul, 2010, s. 32.

² Λίνος Πολίτης, *Ιστορία Της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας [Çağdaş Yunan Edebiyat Tarihi]*, MIET, Atina 2001, s. 230-234.

³ Στρατής Τσίρκας, *Ο Πολιτικός Καβάφης [Kavafis’in Politik yönü]* Κέδρος, Atina, 1971, s. 72.

⁴ Edmund Keeley, *Η Καβαφική Αλεξάνδρεια [Kavafis’in İskenderiyesi]*, Ίκαρος, Atina, 2004, s. 148.

Zaten bizzat şairin kendisi de bunu şu sözlerle ifade etmektedir: “*Ben de Yunana aidim. Dikkat edin, Yunan değilim, Yunanlaştırılmış da değilim, fakat ben Yunan’a aidim*”⁵ Kısacası Yunan değildir, Yunan’a aittir.

Kavafis’in eserlerinde göze çarpan bir diğer önemli husus da şiirlerinde tarih sırasının olmasıdır. Bizzat şairin kendisi de yazdığı şiirleri bir dosya içinde yakın arkadaşlarına sunduğu zaman bu şiirlerin şair tarafından belirlenen sıraya göre okunmasını isterdi. Bu tarih sırası da şairin şiirlerini yazdığı yıllara göre değil, tamamen kendisinin düzenlediği sıraya göre oluşturulurdu. Bu düzenlemede ise her zaman ilk sırayı *Kent (Η Πόλις)* şiiri alırdı.⁶ Şair, şiirlerini yazdıktan sonra bu şiirler üzerinde felsefi bir kontrol yapar ve şiirdeki mesajla kendi felsefesinin ya da bakış açısının uyup uymadığını kontrol ederdi. Daha sonraki aşamada şiirlerinin bir üçüncü göz tarafından yeniden okunması için arkadaşlarına verirdi. Örneğin Nobel ödüllü Yunan şair Yorgos Seferis’e göre Kavafis’in şiirlerinin tamamı tek bir şiirdi. Seferis’e göre Kavafis’in şiirleri tek tek okunarak anlaşılamazdı. Ancak şairin şiirlerinin tamamı okunduğunda net bir anlam çıkabilirdi ve bu yüzden de Kavafis’in şiirleri Seferis için bir nevi “work in progress” idi.⁷ Yani Seferis’e göre Kavafis’in bütün şiirleri aslında tek bir şiirdi. Kavafis şiirlerini ticari bir unsur olarak görmediği için yaşadığı dönemde çıkan sadece tek bir şiir kitabı bulunmaktaydı. Daha sonra yazdığı şiirler derlenerek kitap haline getirilmiştir.

Bu makalenin temel amacı Yunan şair Kavafis’in şiirlerinde mekan olarak kullandığı İskenderiye şehrinin önemini incelemektir. İskenderiye’nin tarihi süreç içinde şairle kurduğu ilişki ve şehrin şiirlerine yansıyan görüntüsü şairin şiirlerinden örnekler ile açıklanmıştır. Türkçe çevirisi olmayan şiirlerinden alıntı yapılırken şiir dilinden ziyade anlam bütünlüğüne uygun çeviri yapılmasına dikkat edilmiştir.

İskenderiye’nin Kuruluşu ve Tarihsel Gelişimi

İskenderiye şehri, adını şehrin aynı zamanda kurucusu olan Büyük İskender’den almaktadır. Yunancası Aleksandria olan şehir “*İskender’in şehri*” anlamına gemektedir. İskenderiye şehri, tarih sahnesinde, Büyük İskender’in hayalini kurduğu Doğu-Batı sentezinin de bir sembolü olmuştur. Tarih boyunca her tür milleti (Yunanlar, Yahudiler ve Mısırlılar) ve her tür inancı (İslamiyet, Yahudilik, Hıristiyanlık ve eski Mısır dini) bünyesinde barındırdığı için kültürel zenginlik ve çeşitlilik her zaman İskenderiye’de var olmuştur. Şehrin sahip olduğu bu zenginlik pek çok kişiye ilham kaynağı olmuştur. MÖ. 322 yılında Büyük İskender’in, Mısır’ı ele geçirmesiyle birlikte İskenderiye şehri de ilk başta bir Yunan şehri modelinde tasarlanmıştır. Ancak doğunun tüm kültürel ve politik unsurlarından etkilendiği için zamanla Helenistik dönemin kozmopolit yapısına uygun bir şehir haline gelir. Her ne kadar bu şehir Büyük İskender tarafından kurulmuş olsa da, şehrin kurulduğu alan daha önce Miken uygarlığı döneminden beri Yunanlar tarafından bilinmektedir. Nitekim Homeros’un *Odyseia* adlı eserinde verdiği tasvire göre bölgenin daha önce Yunanlar tarafından bilindiği aşikardır:

⁵ Keeley, *a.g.e.*, s. 148.

⁶ *A.g.e.*, s. 21.

⁷ John P. Anton, *Η Ποίηση και η Ποιητική Του Κ. Π. Καβάφη [K. P. Kavafis'in Şiiri ve Şiirselliği]*, Ίκαρος Εκδοτική Εταιρία, Atina, 2000, s. 81.

*“Orada ötede bir ada var, adı Faros Mısır’ın karşısında
Oldukça dalgalı bir denizin içinde
Şayet kayığın peşi sıra uygun bir rüzgâr eserse
Kayıkla bir günde yolu sonlandıracağıın uzaklıkta
Rüzgâr almayan bu limandan gemiler yola çıkmadan önce karanlık bir
pınardan su alırlar.”⁸*

Odyssea’da belirtilen tasvire göre bölgenin tanınması ilk olarak Sparta Kralı Menelaos’un Troya’dan dönerken adanın kralıyla karşılaşması sonrasında başlar. Bu karşılaşmadan çok sonra ise Makedon Kral Büyük İskender şehri zapt ederek güçlü bir krallık kurar. Büyük İskender Nil Nehri’nin kıyısında yeni bir şehir kurmak için yer seçtiğinde amacı Mısır’ın bu bölgesini yönetmektir ancak ismini verdiği bu şehri görmeye yetişmeden hayatını kaybeder. Büyük umutlarla kurduğu şehre cenaze için cansız bedeni getirilir. Kurduğu İskenderiye şehri, dünyanın politik merkezlerinden biri olma özelliğini her zaman sürdürür. İskenderiye, Helenistik ruhun izlerini taşıyan bir şehir olmasına rağmen hiçbir zaman Atina ve Sparta gibi şehir-devlet olmamıştır. Sadece Mısır’ın büyük, kozmopolit bir Akdeniz şehri olmuştur. Yunan ruhuyla şekillenen İskenderiye, Akdeniz dünyasının kozmopolit gücüne sahip özel bir misyona da sahiptir.

Büyük İskender’in ölümünden sonra şehir İskender’in kurmaylarından biri olan Ptolemaios’un kurduğu *Ptolemaios Hanedanı*⁹ tarafından yönetilmeye başlanır. Ptolemaios Hanedanı döneminde şehir abartılı bir görkeme sahip olmuştur. Kültürel, dini, edebi, sanatsal ve etnik geleneklerle yoğrulmuş gelişen İskenderiye, şanını sonrasında tüm dünyaya duyurur. Ptolemaios Hanedanının üç kuşağı da yüzyılı aşkın süre içinde İskenderiye Şehri’nin görkemini ve şanını korumaya çabalamıştır. Kavafis, İskenderiye’nin bu ilk dönemdeki görkemini “*Ptolemaioslar’ın Şanı*” adlı şiirinde şöyle dile getirir:

*Öğreticidir bu şehir, Yunan’ın zirve noktasıdır
Her sözde her sanatta, en bilginidir...”¹⁰*

MÖ. 2. yy.da İskenderiye şehri felsefe, bilim, sanat ve mimari alanlarında yaşadığı gelişimle kültürel dünyanın bilim merkezi olarak Atina’nın bile önüne geçmiştir. Özellikle yüz binlerce farklı kitabı içinde barındıran İskenderiye Kütüphanesi ve İskenderiye Müzesi bu çabanın en net örneği olmuştur. MÖ. 200 yıllarına doğru İskenderiye, başta Yunanlar olmak üzere Mısırlı, İranlı, Suriyeli, Afrikalı, Arap ve Yahudilerden oluşan beş bin nüfuslu bir şehir olmayı başarmıştır. Yunanların gelişmekte olan bu şehre fikir ve değer olarak katkı sağlaması Helenistik ideolojinin İskenderiye’de sağlam temellere oturmasına büyük ölçüde yardımcı olmuştur. Fakat aynı zamanda İskenderiye şehri de Yunanların karakteristik özelliklerini değiştirmiştir. Helenistik dönemin diğer şehirleri gibi İskenderiye de farklı kültürden ve dini inançlardan olan insanların farklı diller konuştuğu kozmopolit bir yapıya sahiptir. Kavafis bu kültürün

⁸ Anton, *a.g.e.*, s. 24.

⁹ Ptolemeos Hanedanı MÖ 305 yılından MÖ 30 yılına kadar Mısır’ı yöneten Helenistik dönemin krallık ailesidir.

¹⁰ K. Π. Καβάφης, *Ποιήματα Εν Όλω [Tüm Şiirler]*, Μοντέρνοι Καιροί, Atina, 2006, s. 53.

derin izlerini daha sonra şiirlerinde İskenderiye temasını sıkça kullanarak belirtmiştir. Atina'nın sakin ve kurallı hayatının aksine İskenderiye coşkulu panayırılar ve şölenlere ev sahipliği yapan bir şehir görünümündedir. Ancak tüm bu şatafat, içsel çöküşü de beraberinde getirir. Kavafis bu şatafatlı dönemin aslında her türlü gerçeklikten uzak bir dönem olduğunu “*İskenderiyeli Krallar*” adlı şiirinde şu iki dizeyle açıklar:

*İskenderiyeliler net anladılar ki
Her şey laftan ve bir tiyatrodan ibaretti.¹¹*

Ancak sonraki süreçlerde Ptolemaios Hanedanı'nın ve Yunan nüfusunun Mısır'a getirmiş olduğu Yunan kültürü yavaş yavaş yok olmaya başlar. Artık Yunan kültürünün yarattığı ahenk şehirde kaybolur. Ptolemaios Hanedanı'nın güç kaybetmesiyle birlikte gelen çöküşün akabinde yönetim MÖ. 44 yılında Romalıların eline geçer. Artık İskenderiye şehri Roma İmparatorluğunun vilayeti haline gelir. Zaten Roma ve İskenderiye uzun vadeli tarihi geçmişlerinde sürekli birbirlerinin iç savaşlarından yararlanmış ve bu iç karışıklık durumundan da faydalanmışlardır. Ptolemaios Hanedanının en son üyesinin ölümü ile birlikte İskenderiye artık Romalıların hüküm sürdüğü bir şehir olarak tarih sahnesinde yerini alır. Kavafis, Ptolemaios Hanedanı dönemini, şiirlerinde bazen gerçek tarihi kahramanlarla, bazense kendi yarattığı kahramanlarla açıklayıp klasik dünyanın çöküşünü ve kurtuluşu olmayan bir yola girdiğini vurgular. Ancak, şair tarih değil şiir yazdığı için bu dönemde geçen tüm tarihi kesitler şiirlerinin konusunu da oluşturmaz.

İskenderiye şehri, Romalıların kötü yönetiminin ordu üzerindeki olumsuz etkilerinden dolayı MS. 619 yılında Persler tarafından işgal edilir. MS. 641 yılında ise Bizanslıların Mısır'a bir daha geri dönmemesiyle son bulan ayrılışları neticesinde şehir tam olarak Arap hâkimiyeti altına girer. 1517 yılında Osmanlı Devleti tarafından zapt edilen İskenderiye 1798 yılında Napolyon'un şehre girmesine kadar Osmanlı egemenliği altında kalır. Ancak İngiltere'nin Doğu Akdeniz'deki yerini koruma amacıyla desteklediği Osmanlı Devleti 1801 yılında tekrar şehri Fransız hâkimiyetinden geri alır. Mısır'ı Fransız işgalinden kurtarmak amacıyla sultan tarafından gönderilen Kavalalı Mehmet Ali Paşa¹² 1805 yılında halkın desteğini alarak Mısır'ın başına geçer ve ülke yönetimini ele alır. Kavalalı Ali Paşa dönemi İskenderiye'nin kalkınmasında önemli bir rol oynamıştır. Şehir için yaptığı ticari girişimler sayesinde İskenderiye küçük bir balıkçı köyü olmaktan çıkarak önemli bir ticaret limanı haline gelmiştir. Her ne kadar gerçekte başkent Kahire olsa da, işleyiş ve önem bakımından merkez İskenderiye olmuştur. Kahire ise tipik bir başkent olmaktan öteye gidememiştir.

1879 yılında, yönetimin başında bulunan İsmail Paşa döneminde bünyesinde pek çok yabancı milleti barındıran Mısır'da “Mısır Mısırlılarından” hareketiyle oluşan siyasi görüş, ülkeyi iç karışıklığa sürükler ve 1882 yılında İngiltere'nin bölgeyi işgal etmesiyle de son bulur. 20. yy.ın ortalarına kadar İngiliz hâkimiyeti bölgenin egemen gücü olduğundan İskenderiye tarihinin çağdaş dönemi de bu olaylarla başlamış olur.

¹¹ A.g.e, s. 60.

¹² Yabancı kaynaklarda Muhammed Ali Paşa olarak geçen Kavalalı Mehmet Ali Paşa, Napolyon'un Mısır'ı işgaline karşı Osmanlı tarafından Mısır'a gönderilen orduda görev almış ve 1805'te Mısır valisi olmuştur.

Konstantinos Kavafis'in Hayatı ve Şairliği

Asıl adı Konstantinos Petrou Kavafis olan ünlü Yunan şair 29 Nisan 1863 yılında özellikle o dönem Yunan memur ve tüccarların yerleştiği ve Helenistik geçmişin yoğun izlerini taşıyan bir kent olan Mısır'ın İskenderiye şehrinde doğmuştur. Ailesinin kökeninin İran-Ermeni sınırına dayandığı söylene de¹³ aslında 18. yy. başlarında İstanbul'un Rum Cemaatine mensup, tanınmış ve varlıklı bir ailesinden gelmektedir. İstanbul'da zengin bir tüccar olan dedesi Ioannis Kavafis çocuklarının Avrupa tahsili almasına destek vermiş aydın bir kişidir. Bu sebeple şair Kavafis'in babası Petros Ioannis İngiltere'de eğitim görmüş ve uzun yıllar İngiltere ve Paris'te yaşamıştır. Babası İstanbul'a döndüğünde, şairin İstanbul-Yeniköylü olan annesi Hariklia ile evlenmiştir. Annesi Hariklia da İstanbul'un önde gelen ailelerinden biri olan elmas tüccarı Georgios Fotiadis'in kızıdır. Anne tarafından aristokrat bir kökene sahip olan şair bu ayrıcalığı belli bir süre isim ve soyadının arasında dedesinin soyadının baş harfi olan "F" harfini kullanarak devam ettirmiştir. Bir dönem imzasını Konstantinos Fotiadis Kavafis ya da Konstantinos F. Kavafis şeklinde atmıştır. Bunu yapmasındaki temel neden sadece dedesine olan sevgi bağından ileri gelmemektedir. Bu şekilde, adım attığı topluluğa Fenerli bir ailenin üyesi olduğunu vurgulayarak belli bir saygınlık kazanmak istemektedir. Ancak bu alışkanlık geride hiçbir miras bırakmayan dedesi Fotiadis'in ölümüne kadar sürer. Edebiyatçı Timos Malanos'a göre şairin ismi ve soyadı arasında kullandığı "F" harfinin yerine babasının vaftiz ismi olan Petros'un "P" harfini kullanması onun yazdığı ilk şiirlerini de inkâr etmesine böylece fırsat vermiştir. Bu şekilde Kavafis, İstanbul Fener kökenini bir gurur kaynağı olarak görmez, aksine doğum yeri olan İskenderiye şehrini vurgulamayı tercih eder¹⁴

Kavafis'in ticaret ile uğraşan babası uzun yıllar yaşadığı İngiltere'den ailesiyle birlikte 1850 yılında İskenderiye'ye taşınır ve buranın önemli tüccarlarından biri olur. Kavafis ailesi aynı zamanda İskenderiye'deki Yunan Cemaati'nin de ilk kurucularındandır. 1863 yılının nisan ayında geleceğin büyük şairi Kavafis, ailenin 9. çocuğu olarak İskenderiye'de dünyaya gelir. Kavafis'in doğumu kendisinden önce ölü dünyaya gelen ve özellikle şairin annesi için ebedi üzüntü kaynağı olan Eleni'nin tesellisidir. Aziz Eleni ve Aziz Konstantinos'un isim günlerinin aynı tarihte kutlanmasından ötürü şair Kavafis, Eleni'nin erkek karşılığı olan Konstantinos adıyla vaftiz edilir.¹⁵

Kavafis ailesi İskenderiye'de zengin ve aynı zamanda aile köklerinden kendilerine miras kalan saygıdeğer bir hayat yaşamaya başlar. İskenderiye'de, yaşadıkları Şerif caddesindeki evleri, sosyal ve kültürel davetlerin aranan adreslerinden biridir. 1870 yılında Kavafis'in babasının vefatı ile aile iki sene sonra Londra'ya yerleşir ve Kavafis de eğitiminin bir bölümünü burada sürdürür. Ancak büyük ağabeylerinin buradaki başarısız iş girişimleri ve elde kalan malvarlığının eriyip gitmesi sonucu ekonomik sıkıntı yaşayan aile 1878 yılında tekrar İskenderiye'ye döner. 1882 tarihinde Mısır'da yaşanan siyasi karmaşalar Kavafis ailesini önemli ölçüde etkiler. O dönemin Savunma Bakanı ve aynı zamanda Mısır Milli Partisi'nin kurucusu Arabî Paşa'nın

¹³ Τιμος Μαλάνος, *Ο Ποιητής Κ. Π. Καβάφης. Ο Ανθρωπος και το Έργο του* [Şair K. P. Kavafis. İnsanlığı ve Eserleri], Εκδότης Δίφρος, Atina, 1957, s. 12.

¹⁴ Μαλάνος, a.g.e., s. 41-42.

¹⁵ Hristiyan-Ortodoks dini inançlarına göre, dünyaya gelen çocuklara azizlerin ve azizelerin isimleri verilir. Bu kişilerin aziz ya da azize oldukları günlerde, o isimde doğan kişiler de isim günlerini kutlarlar. (y.n)

“Mısır Mısırlılara aittir” politikası, içerisinde pek çok yabancı unsur barındıran Mısır için güvenliği bozucu bir etki yaratır. Tüm bu politik karmaşanın sonucunda İngiliz işgaline uğrayan Mısır’dan ayrılan Kavafis ailesi yeniden İstanbul’a döner.

On dokuz yaşındayken İstanbul’a gelen Kavafis’in bu şehirdeki yaşantısıyla ilgili temel kaynaklar, birkaç samimi arkadaşına ve yakın ilişki kurduğu erkek kardeşi Ioannis John’a kendi el yazısıyla yazdığı mektuplardan ibarettir. Kavafis’in annesi Hariklia altı çocuğuyla birlikte (Konstantinos, Aleksandros, Paulos, Petros, Aristidis ve Ioannis) İstanbul’a 8 Temmuz 1882 tarihinde gelir. İstanbul’da ilk önce iki haftalığına Tarabya semtinde kalırlar. Şair ilk kez gördüğü Tarabya semtinden o kadar çok etkilenir ki 18 Haziran 1882 tarihli İngilizce yazdığı “*Elveda Tarabya*” adlı şiirinde semtin güzelliğinden, oteldeki mutluluğundan, leziz yemeklerinden ve eşsiz manzarasından şu dizelerle bahseder:

*Elveda Tarabya’ya ve otel keyiflerine
Sizi zevkten şişiren akşam yemeklerine
Günün tüm yorgunluğunu alan güzel yataklara
Sonsuza dek kalmak isteyeceğiniz güzel manzaralara
Tüm bu güzel şeylere zaman oldukça uygun
Ama bir hoşça kal demem gerekiyor
&
Yine de Kadıköy’ün karşı kıyısına
Çok daha basit ve fakir de olsa bir selam yollamalıyım
Ama derler ki, basit olan yürektendir
Ve iyilik, yürek, sanatı saklayabileceğimiz yer ise
Naçiz Kadıköy’de ağızımıza geleni söylemeyelim
Ama aksine her daim selam söyleyelim!¹⁶*

Şairin Tarabya’daki kısa ikametinden sonra kaldığı diğer bir adres ise anne tarafından dedesi Fotiadis’in yazlık olarak kullandığı Kadıköy semtindeki Haydar Paşa’da kiraladıkları evdir. Sene sonunda ise tekrar dedesinin Yeniköy’deki yalısına taşınırlar. Yeniköy’e taşındıklarında şairin diğer üç kardeşi (Petros, Aristidis ve Ioannis) İskenderiye’ye döner. Kavafis İstanbul’da kaldığı süre içinde vaktinin pek çoğunu teyzesinin evinin bulunduğu Taksim-Beyoğlu’nda geçirir. Oysa annesi Hariklia ve şairin İstanbul’a gelen diğer iki kardeşi (Aleksandros ve Pavlos) İstanbul’da dedelerinin evinin bulunduğu Yeniköy’de kalmıştır. Bu durum Kavafis’e İstanbul’da farklı iki kültürden olan aile ve mahalle hayatını yaşama fırsatını verir. Böylece gece hayatının ve özgürlüğün daha fazla izlerini taşıyan Beyoğlu sosyal hayatıyla birlikte merkeze uzak, Boğaz sırtlarındaki Yeniköy aile hayatı, şairin yaşamında iki farklı kültürün oluşmasına neden olur. İstanbul’da buldukları süre içinde, ekonomik anlamda büyük sıkıntı yaşayan aile zor bir dönem geçirir. Şairin dedesinin İstanbul’da sunduğu ev dışında kendilerine hiçbir katkısı olmadığından İskenderiye’deki ekonomik refah İstanbul’da yerini yoksul ve mutsuz bir hayata bırakır. Şairin İskenderiye’de çalışan kardeşlerinin gönderdiği paranın dışında hiçbir gelirleri olmamasından dolayı

¹⁶ Λένα Σαββίδη, *Λεύκωμα Καβάφη 1863-1910 [Kavafis yıllığı 1863-1910]*, Εκδότης Εριμής, Atina, 1983, s. 57.

İstanbul'daki hayatları parasal zorluklar, hastalık ve mücadele içinde geçer. Diğer taraftan yaşanan tüm sıkıntılara rağmen, İstanbul, şairin belleğinde her zaman hoş anılarla doludur. Şairin İstanbul'da çok fakir bir hayatı olsa da Boğazın eşsiz güzelliği karşısındaki hayranlığını İstanbul için yazdığı iki şiirde göstermektedir. İlki şiir şairin İngilizce kaleme aldığı “*Elveda Tarabya*” adlı şiiridir. İkincisi de 1885 yılında, şairin İstanbul'dan ayrılmasından bir süre önce, Yeniköy için yazdığı “*Yeniköy*” adlı şiiridir:

*Ey yabancı, doğanın gülümsediği bir köy gördüğünde
Ve her köyün çınarının yakınında güle benzer güzel bir kız saklanır
Orada dur yabancı, Yeniköy'e varmışsındır.¹⁷*

Şair Kavafis “*Yeniköy*” adlı şiirin ilk dizelerinde, Yeniköy'ü güzel bir kız çocuğuna benzeterek bir yabancımanın mutlaka bu güzelliği yaşamasını öğütler. Şiirin diğer dizelerinde de yine Yeniköy'ün eşsiz doğal güzelliğine vurgu yapar.

Dünyanın hiçbir yerindeki çeşmelerde böyle serinlik yok,

...

*Ve eğer azıcık Yeniköy'de kalsan
Sadece mekânın kokusuyla sarhoş olursun.*

...

Orada göreceğin yeşilliği dünyanın başka yerinde bulacağını sanma...

...

*...barış, gençlik ve mutluluk göreceksin
Ve bunun bizim Yeniköy'ümüz olduğunu anlayacaksın.¹⁸*

Şairin yine başlığını Arap harfleriyle yazmış olduğu ve Türkçede “*Dünya Güzeli*”¹⁹ anlamına gelen şiiri de İstanbul'da kaleme aldığı bir diğer şiiridir. Ancak şiirde İstanbul anlatılmaz. Konu olarak haremdeki güzel bir Müslüman cariyesinin kapalı kaldığı dünyanın dışında, fark edilmediği güzelliğiyle ilgili serzenişi anlatılmaktadır. Ancak yine de şair şiirin son satırında İstanbul kelimesini kullanarak okuyucuya konunun İstanbul'da geçtiği bilgisini verir.

*Üstü açık at arabasıyla her geçtiğimde
İstanbul sokakları bana hayran olmak isteyecek kalabalıkla dolacak.²⁰*

1882 yılında İstanbul'a gelen Kavafis, Bizans'a ait tarihi eserlerden ve Bizans geleneklerinden yoğun olarak etkilenmiştir. Bu etkiler altında şair ilk defa ciddi anlamda şiirle bu şehirde ilgilenmeye başlar. Özellikle anne tarafından dedesi Fotiadis'in aristokrat yapısı, Kavafis'in şiirle ilgilenmesinin bir başka önemli nedenidir. İstanbul şair üzerinde sadece şiirle ilgilenmesini sağlayan bir etki yaratmaz. Aynı zamanda şairin Yunan diline ve kültürüne bağlanmasını da sağlar. Ancak İstanbul'da yazdığı pek çok şiirini hiçbir zaman yayınlamaya cesaret edemez. Çünkü bu dönemde

¹⁷ Καβάφης, *a.g.e.*, s. 213.

¹⁸ *A.g.e.*, s. 213.

¹⁹ Σαββίδης, *a.g.e.*, s. 78.

²⁰ Καβάφης, *a.g.e.*, s. 210.

yazdığı şiirler şairin şiir hayatında kendi ifadesiyle olgunluk çağından önce yazdığı *kötü*²¹ şiirleridir. Bu dönemde yazdığı şiirlerinin kötü olduğunu bizzat şairin kendisinin yazdığı 1906 yılına ait bir İngilizce notunda şu sözlerle belirtmiştir: “19 ve 20 yaş aralığında yazdığım bütün şiirlerim tam anlamıyla berbat çöp yığınlarıdır. Bu şiirleri yayınlamadığım için çok şanslıyım. Yayınlamadığım ne iyi oldu”²² Bu şiirlerini yayınlamamasının bir diğer nedeni ise Bizans dönemini anlatan şiirlerin şairin şiir konularına çok da fazla girmemesidir.

Kavafis’in belleğinde İstanbul, onca ekonomik zorluğa rağmen, diğer aile fertlerinin aksine özel ve ayrıcalıklı bir yer olarak kalır. Hatta şairin yakın arkadaşı Mike Ralli’ye yazdığı mektubunda İstanbul’a kıyasla İskenderiye’den nefret ettiğini de belirtir.²³ Ancak bu his şairin ileride yazacağı şiirlerde tam tersi bir hal almıştır. O dönem şair İstanbul’u kaldığı yer olan, eğlencenin merkezi, Beyoğlu olarak tanımlamaktadır. Aileden uzak bu hayat, şair için özgürlüğün ilk tanımıdır. Oysa İskenderiye aile ile birlikte sınırları ve kuralları olan hayatın ta kendisidir. Ancak şairin hayatında üç sene kaldığı İstanbul (1882-1885), İskenderiye kadar geniş yer kaplamasa da yine de ayrıcalıklı ve özel bir yere sahip olmuştur.

1885 yılında Kavafis ve ailesi İskenderiye’ye geri gelir. Bu geri dönüş aile fertlerinin yeniden tek çatı altında toplanmasını sağlar. Şair İskenderiye’ye döndükten sonra babasının İngiltere’de yaşadığı dönemde aldığı İngiliz vatandaşlığını bırakıp Yunan vatandaşlığına geri döner. Bu durum sadece o dönem itibarıyla Mısır’da var olan İngiliz politikasının yarattığı karmaşa ortamından kaynaklanmamaktadır. Aynı zamanda Kavafis’in kendisini daha çok Yunan olarak hissetmesi de bu durumun nedenidir. İstanbul’da yaşanan ekonomik sıkıntı İskenderiye’de de devam eder. Çünkü aile mal varlığının çoğunu zaten Mısır’daki iç karışıklıktan çok önce kaybetmiştir. Bu nedenle şair ailesinin görkemli ve refah içindeki hayatına hiçbir zaman yetişme fırsatını yakalayamamıştır. Kavafis, eğitiminin bir bölümünü İngiltere’de sürdürmüş ve gerisini de İskenderiye’de tamamlamıştır. Ancak eğitimini üniversite düzeyine taşımamıştır. Kavafis 19 yaşında döndüğü İskenderiye’de ilk zamanlarda düzenli ve maaşlı bir işte çalışmaz. Çalışsa bile bunu sadece zevk ve kişisel tatmin için yapar. 1891 yılında Bayındırlık Bakanlığı’nın Sulama İşlerinde sıradan bir memur olarak düşük maaşla işe başlar. Fakat otuz yıla aşkın yaptığı bu memuriyet hayatı (1891-1922), şairi hiçbir zaman manevi açıdan tatmin etmez çünkü asıl mesleğini şairlik olarak görür.²⁴ Ancak Kavafis ilk dönem yazdığı şiirlerde aradığını bulamaz çünkü bu şiirler kendisine göre büyük bir şair tarafından kaleme alınabilecek düzeyde değildir. Ne şairlik hayatında ne de çalışma hayatında hayal ettiği düzeyi yakalayamadığı için kendisiyle ciddi bir kişilik çatışmasına girer. Yaşadığı tüm bu sıkıntılar şairi yalnızlığa, aşağılık ve güvensizlik duygusuna sürükler. Şair İskenderiye’de yaşadığı bu yalnızlık duygusunu 1896 yılında yazdığı “*Duvarlar*” adlı şiirinde şu satırlarla açıklar:

²¹ Anton, *a.g.e.*, s. 52-53.

²² Γ. Π. Σαββίδης, *Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932). Περιγραφή και Σχόλια, Βιβλιογραφική Μελέτη [Kavafis yayınları (1891-1932). Betimlemeler ve Yorumlar, Kaynakça Araştırması]*, Ταχυδρόμος, Atina, 1966, s. 107.

²³ Robert Liddell, *Καβάφης-Βιογραφία*, [Kavafis-Hayatı], Εκδόσεις Γκοβόστη, Atina, 1974, s. 69.

²⁴ Anton, *a.g.e.*, s. 55.

*Düşünmeden, acımadan, utanmadan kocaman yüksek duvarlar ördüler dört yanına. Ve şimdi oturuyorum böyle yoksun her umutta.*²⁵

Evle iş arasında bir hayatın içinde kendi benliğini arayan şair, İskenderiye'deki monoton ve sıkıcı hayatını 1908 yılında yayınladığı “*Tekdüzelik*” adlı şiirinde ise şu dizelerle kaleme almıştır:

*Bir tekdüze gün izler
Bir başka tekdüze günü.
Aynı şeyler olacak ve yinelenecek olaylar
Aynı anlar bir bulup bir bırakır bizi.
Geçer bir ay ve bir başkasını getirir.
Olacakları kolayca öngörebilir insan:
Dünkü o can sıkıcı olaylar
Ve yarın benzemez olur artık yarına.*²⁶

Ancak 1909 yılında Kavafis İskenderiye'deki edebiyat çevresinde yavaş yavaş tanınmaya başlar. Bu durum bir taraftan şairin içinde bulunduğu depresif ruh halinden kurtulmasını da sağlamıştır. En güzel şiirlerinden sayılan “*İthaki*”, “*Tanrı Antonios'u Terk Ediyor*” ve “*Kent*” ruhsal anlamda güçlü olduğu bu dönemde yayımlanır. 1911 yılına gelindiğinde ise şair kendisini şiir hayatının zirvesinde görür ve bu dönemi de şairlik hayatının en olgun dönemi olarak belirtir.²⁷ Şair, annesinin ve çok sevdiği anne tarafından olan dedesinin ardından yavaş yavaş kardeşlerini de kaybeder. İskenderiye'de, ölüm tarihi olan 1933 yılına kadar, sıradan, basit ve yalnız bir hayat yaşayan Kavafis, yakalandığı gırtlak kanserinden dolayı İskenderiye'deki bir devlet hastanesinde yalnızlık içinde ölür. Ancak ölmeden az bir zaman önce çok sevdiği İskenderiye'de, hayallerindeki gibi, tanınmış bir şair olmayı da başarır. 1882 yılında başladığı şiir hayatı 1933 yılında sona erer. Kavafis'in günümüzde 154 adet yayınlanmış şiiri bulunmaktadır. Yine şairin her ne kadar sonraları kabul etmese de 1886-1896 yılları arasında yazdığı 24 adet şiiri daha mevcuttur. Yaşadığı dönem içerisinde yayınlanmayan 75 adet şiiri ölümünden sonra derlenerek 1968 yılında kitap olarak yayınlanmıştır. Aynı zamanda şairin 30'a yakın taslak halinde bitirilmemiş şiiri de bulunmaktadır.²⁸

Kavafis'in Şiirlerinde Mekan: İskenderiye

Kavafis, hayatının büyük bir kısmını İskenderiye'de geçirdiği için şiirlerinde de mekân olarak İskenderiye şehrini kullanmıştır. Ne bir süre kaldığı İstanbul ne de Londra²⁹, şairin hayatında İskenderiye'nin sağladığı etkiyi sağlayamamıştır. Ancak, Kavafis'in şiirlerinde karşılaştığımız İskenderiye algısı, çoğunlukla şairin yaşadığı dönemdeki şehri anlatmaz. Şair, İskenderiye şehrini daha çok kendi hayal dünyasında yaratıp biçimlendirdiği şehir olarak ele almıştır. Kavafis'in önem verdiği İskenderiye, gerçekte var olan ya da başka bir ifadeyle şairin yaşadığı dönemdeki şehir değildir.

²⁵ Herkül Millas&Özdemir İnce, *Kavafis-Bütün Şiirleri*, Varlık Yayınları, İstanbul 1990, s. 102.

²⁶ Millas&İnce, a.g.e, s. 26.

²⁷ Anton, a.g.e, s. 75.

²⁸ A.g.e, s.100.

²⁹ Kavafis, 9-16 yaş aralığında (1872-1878) Londra'da, 19-22 yaş aralığında ise (1882-1885) İstanbul'da yaşamıştır. Keeley, a.g.e, s. 19.

Şair hayalinde yarattığı bu şehri, olmasını istediği gibi şekillendirerek şiirlerine konu edinmiştir. İskenderiye, Kavafis'in şiirlerinde masalsı bir şehir görüntüsündedir. Ancak masalsı bir şehir olması, onu gerçekte var olmayan, uydurma bir şehir haline de getirmez. Çünkü şair belli bir tarihi dönemi ve bilenen bir şehri, mesela İskenderiye ya da Antakya gibi, ele alarak kendi yarattığı tarihi kişiliklerle hikâyeleştirir. Kısacası İskenderiye gerçekte var olan ancak şairin hayal gücüyle yeniden şekillendirdiği masalsı bir şehirdir.

İskenderiye dönemi şairin belleğinde müstesna bir yere sahip olmuştur. Bilhassa şairin Helenistik döneme duyduğu hayranlık, şiirlerinde İskenderiye şehrine sıkça yer vermesini sağlamıştır. Tarihi şiirlerinde Helenistik dönemin yoğun izlerini taşıyan Antakya şehrine de rastlanmaktadır. Şair bunun nedenini bizzat kendi ağzından şu sözlerle ifade eder: *“Benim şiirlerimde yarattığım kahramanları Bizans dönemine ait sahneye yerleştirmem, Helenistik döneme ait sahneye yerleştirmemden daha zordur. Her ne kadar Bizans dönemi Helenistik döneme göre bana daha yakın bir dönem olsa da beni sınırlayan bir dönemdir. Helenistik dönemin ahlaki ve sosyal açıdan daha özgür olması bana kahramanlarımı istediğim gibi hareket ettirme olanağı sağlamaktadır.”*³⁰

Gerek İskenderiye'nin şaire ilham veren tarihi geçmişi, gerek şehir ve şair arasında oluşan sıkı bağ şairin mekân olarak şiirlerinde İskenderiye şehrini seçmesindeki en önemli etmendir. Tarihi süreç içinde İskenderiye her ne kadar farklı milletlere ev sahipliği yapmış olsa da, İskenderiye'deki Helenistik dönemin dışındaki diğer dönemler şairin şiirlerinde çok fazla yer almaz. Ancak Kavafis ilk başta İskenderiye'yi küçük bir şehir olmasından dolayı kendini sınırlayan ve ezen bir şehir olarak görür. Kavafis'i etkileyen şehrin bizzat kendisi değil şairin tahayyülünde yarattığı eski dönemlerdeki şehrin tarihi geçmişidir. Şair, sadece ve sadece Helenistik dönemin kültürel izlerini taşıyan İskenderiye'ye hayrandır. Hatta ilk dönemlerdeki çoğu diyaloglarında İskenderiye'den nefret ettiğini ve bu şehri hiç sevmediğini de belirtmiştir. 28 Nisan 1907 yılında yazdığı notta İskenderiye ile ilgili baştaki yargılarının olmadığını şu sözlerle ifade eder: *“İskenderiye'ye alıştım. Zengin olma ihtimalim bile olsaydı yine bu şehirde yaşadım. Fakat tüm her şeye rağmen bu şehir beni üzüyor. Bu küçük şehirde ne kadar da çok zorluk yaşıyorum. (Tam emin olmasam da) sanırım yine bu şehirde kalmak isterdim. Çünkü bu şehir benim vatanım ve hayatımın izlerini taşıyan yer. Ancak benim gibi bir insanın büyük bir şehre sahip olması gerekli. Mesela Londra, hep aklımdadır.”*³¹

Bu nottan da anlaşılacağı üzere, şairin kafası o dönem, hâlâ İskenderiye ile ilgili belli bir netlik içinde değildir. Şehre alışmış olması ve yaşam izlerini taşıması şehirle arasında kurduğu temel bağıdır. Ancak olgunluk çağı olarak adlandırdığı 1910 yılından itibaren Kavafis İskenderiye ile arasında belli bir sevgi bağı oluşturmaya başlar. Başlarda nefret duygularıyla yaklaştığı İskenderiye, yerini şair için vazgeçilmez olan bir şehre bırakır. Öyle ki 1894 yılında ilk kez kaleme aldığı “*Kent*” şiirinde İskenderiye için kullandığı tüm olumsuz duygu ve ifadeler, 1910 yılında şiirin yeniden yazılması ve yayınlanmasıyla yerini olumlu duygu ve ifadelere bırakmıştır. 1894 yılında yazdığı “*Kent*” şiirinde 3, 6, 7, 13 ve 14. mısralarda yapılmış olan şu değişiklikler şairin İskenderiye için beslediği duyguların sonrasında nasıl değiştiğinin ve şehre zamanla nasıl uyum sağladığının da net göstergesidir:

³⁰ Μαλάνοϋ, a.g.e, s. 77, 148.

³¹ Keeley, a.g.e, s. 37.

KENT (1894)

(3)Gördüklerimden ve duyduklarımdan öğreniyorum

.....

(6) Buradaki herkesten nefret ediyorum, buradakiler de benden,
(7)Hayatımın yarısını burada geçirdiğim buradan nefret ediyorum.

.....

(13) Ne kadar uzağa gidersen git, istediğinden de daha uzağa,
(14)Yine aynı kentte seni göreceğim.³²

KENT (1910)

(3)Yazgıdır yakama yapışır neye kalkışsam.

.....

(6) Nereye çevirsem gözlerimi, nereye baksam
(7) hayatımın kara yıkıntıları çıkıyor karşıma,

.....

(13) Bu kenttir gidip gideceğin yer.
(14) Bir gemi yok, bir yol yok sana.³³

Kavafis, 1894 yılında yazdığı ancak 1910 yılında yeniden düzenleyip yayınladığı “Kent” şiirinde şehrin aslında kişinin bizzat içinde taşıdığı yer olduğunu vurgular. Bu sebeple nereye gidilirse gidilsin kişi içinde yarattığı şehri de beraberinde götürür. Şehirden nefret etmek bir anlamda kişinin kendisinden nefret etmesi anlamına gelmektedir. Şehir var olan değil bizzat kişinin kurduğu ve yaşattığı mekandır. Kavafis için de şehir, yarattığı İskenderiye’nin ta kendisidir. Bu durumda şair ile İskenderiye arasındaki ilişki nefret ve aşk duygularının iç içe geçtiği karmaşık bir düzen olarak tanımlanabilir. Kavafis ilk başta yazdığı şiirlerde “şehir” kavramını belli bir ad vermeden kullanmıştır. Şiirlerinde geçen şehrin hangi şehir olduğunu okuyucu net olarak anlamaz. Şiirlerindeki şehir, metaforik anlamda, kişiyi bağlayan ve sınırlandıran mekan olarak gösterilir. Şairin belli bir yer olarak bahsetmediği şehir, sadece sıradan, isimsiz, herhangi bir yerdir ve bu yerin neresi olduğu da kişinin hayaline bağlıdır. Kavafis’in şiirlerinde İskenderiye *Metaforik şehir*, *Duyguların şehri* ve *Masalsı şehir* olarak üç farklı kategoridedir:

a. Metaforik Şehir İskenderiye

Birinci kategoride İskenderiye metaforik bir şehir görüntüsündedir. Bu kategorinin en güzel örneği şairin “Kent” adlı şiiridir. Şair şiirde geçen şehir kavramı ile ilgili okuyucuya en ufak bir ipucu vermez. Şiirde şehrin hangi şehir olduğunu, hangi tarihte olayın geçtiğini belirten hiçbir gösterge yoktur. 1898 yılında yazdığı “Barbarları Beklerken” adlı şiirinde de olayın geçtiği yer ve zaman belirsizdir. Ne şehrin nerede olduğuyla ilgili ne de barbarların kim olduğuyla ilgili en ufak açıklayıcı bilgi verilmez. Yine aynı kategori içine alabileceğimiz “Tekdüzelik”, “Duvarlar” ve “Pencereler” adlı şiirlerde de şehir kavramı zaman ve mekân olarak belirsizdir.

Bu dört şiirde de şehir herhangi bir şehirdir ve her okuyucu bu şiirde geçen şehir

³² A.g.e, s. 35.

³³ A.g.e, s. 35.

kavramını kendi dünyasında yarattığı şehir kavramıyla bağdaştırabilir. Bu şiirlerde geçen şehir, aslında kişiyi sınırlayan, kaçıp kurtulmak istediği mekan olarak düşünülebilir. Örneğin “Kent” şiirinde: “Yeni ülkeler bulamayacaksın, bulamayacaksın yeni denizler. Hep peşinde, izleyecek durmadan seni kent. Dolaşacaksın aynı sokaklarda. Ve aynı mahallede yaşlanacaksın” dizeleriyle kişiyi sınırlayan şeyin yollar, mahalleler ve evler olduğu vurgulanır. Yine “Duvarlar” şiirinde: “Düşünmeden, acımadan, utanmadan kocaman yüksek duvarlar ördüler dört yanıma” dizelerinde kişiyi sınırlayan şeyin ise yüksek duvarlar olduğu ifade edilir. “Tekdüzelik” adlı şiirinde “Bir tekdüze gün izler bir başka tekdüze günü. Aynı şeyler olacak ve yinelenecek olaylar” diyerek şair kişiyi sınırlandıran şeyin monoton bir hayat olduğunu belirtir. Şairin “Pencereler” adlı şiirindeki şu dizelerde de “Kederli günler yaşadığım bu karanlık odalarda dolaşıp duruyorum, aralık pencereleri araya araya. Bir pencere açılrsa bir teselli olacak bana. Ama yok pencereler, ben bulamıyorum ya da” kişiyi penceresi olmayan odaların sınırladığı anlatılmaktadır.

“Kent” (1894), “Duvarlar” (1896), “Pencereler” (1897) ve “Tekdüzelik” (1898) adlı bu dört şiirde de psikolojik bir çöküş, saadetsiz bir yaşam ve hapis olmuş hayattan kurtulma çabası anlatılır. Kısacası bu şiirler şairin umutsuzluğunu, duygusal çöküşünü ve bıkkınlığını anlattığı şiirlerdir. Şiirlerinde temsil edilen hayat sınırlı bir hayattır. Söz konusu şiirlerde geçen şehir gerçek manada bir şehir olmadığı gibi İskenderiye şehri de değildir. Şehir, aslında özgürlüğün olmadığı bu hayatın ta kendisidir.³⁴ Bu şiirler Kavafis’in kendisini de şiirlerini de olgun saymaya başladığı 1907 yılından öncesine aittir. Ancak şairin 1907’den sonra olgunluk çağına rast gelen şiirlerinde, şehir kavramı artık hayalinde kurduğu İskenderiye şehri olarak karşımıza çıkmaktadır. Artık Kavafis’in başta nefret ettiği İskenderiye, yerini uyum sağladığı ve sevdiği bir şehre bırakır. Çünkü şair zamanla yaşadıklarından sorumlu tuttuğu şehrin suçlu olmadığı gerçeğini anlar. Suçlu, kişinin bizzat kendisidir çünkü kişiyi felakete sürükleyen şey şehir değil kişinin kendi kötü psikolojisidir. Şair İskenderiye’ye karşı nefret duyguları beslemediği için, şiirlerinde mekân olarak da artık İskenderiye’yi kullanır. 1910 yılından sonra yazdığı aşk şiirlerinde ve tarihi şiirlerinde mekân hep İskenderiye şehridir. Şair ilk defa İskenderiye kelimesini 1910 yılında yazdığı “Tanrı Antonios’u Terk Ediyor” şiirinde ifade eder. Şiirde Kral Antonios tarafından korunan İskenderiye şehrine Oktavios’un birliklerinin girmesinden bir önceki gecede yaşananlar anlatılır. Aynı zamanda Antonios’un tanrısı ve koruyucusu olan Dionisos da onu terk eder ve şehir Antonios’un ellerinden kayıp gider. Bu şiirde Kavafis İskenderiye şehrine tanrısal bir görev yüklemiştir. Bu yüzden Antonios’u terk eden “tanrı” ne Ploutarhos’un Kitabındaki “Antonios’un Yaşamı” bölümünde belirttiği gibi Dionisos’dur³⁵ ne de ünlü İngiliz şair Shakespeare’ın “Antonios ve Kleopatra” adlı eserinde belirttiği üzere Herkül’dür. Kavafis’e göre Antonios’u terk eden tanrı İskenderiye şehridir.³⁶ Kavafis’in İskenderiye’yi şiirlerinde tanrılaştırmasının nedeni, böyle bir şehre layık olan kişiye verdiği duygusal hazdır. Tüm bu duygusal haz sadece aşk duygusundan kaynaklanmaz.

³⁴ Keeley, a.g.e, s.34.

³⁵ Dionisos (Bacchus) Zeus ve Semele’nin oğlu. Üzüm suyundan neşe veren şarabı bulduğu için Şarap ve neşe Tanrısı olarak adlandırılır. Şefik Can, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkılâp Yayınevi, İstanbul, s. 151-154; Robert Krugman, *Şarap ve Neşe Tanrısı Dionysos*, Yurt Kitap Yayınları, Ankara 2003, s. 30-32.

³⁶ Keeley, a.g.e, s. 228.

Aynı zamanda Helenistik döneme ait olan kültür, eğitim, sanat, Yunan sosyal ve kültürel hayatı, zenginlik, güç tüm bu hazları oluşturan çeşitliliktir.³⁷ Ancak böyle özel bir şehir, kişiye böylesine yoğun duygular yaşatabilir. Şairin gözünde İskenderiye o kadar büyük ve özel bir şehirdir ki, şair şiirin son dizelerinde “*veda et ona, yitirdiğin İskenderiye’ye*” diyerek Antonios’u böyle bir şehre layık olduğu için teselli eder.

Kavafis’in şiirlerinde geçen şehir, yaşadığı dönemdeki İskenderiye şehri değil, hayalinde canlandığı İskenderiye’dir. Şiirlerinde geçen İskenderiye iki tarihi dönem içerisinde yer alır. İlki Helenistik dönemdeki İskenderiye, ikincisi şairin içinde bulunduğu dönemdeki İskenderiye’dir. Örneğin 1911’de yazdığı “*Ptolemaioslar’ın Şanı*” şiirinde İskenderiye şehri Helenistik dönemin tarihsel izleriyle karşımıza çıkar: “*Öğreticidir bu şehir, Yunanın zirve noktasıdır. Her sözde her sanatta, en bilginidir...*”³⁸ Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere şehir, şairin acı çektiği küçük şehir olmaktan çıkarak parlak geçmişi olan görkemli bir şehir görüntüsüyle şiirde yer alır. 1917’de yazdığı “*Akşamüzeri*” adlı şiirinde, şair yaşadığı dönemin İskenderiye’sinden şu satırlarla bahseder: “*Sonra üzgün, balkona çıkıp başka şeyler düşünmek için sevdiğim bu şehre, sokaklara, dükkânlara girip çıkanlara baktım.*”³⁹ Kavafis bu şiirde İskenderiye’den en hoş, en nazik dili kullanarak bahseder ve böylece başta nefret ettiği İskenderiye’ye daha içten ve samimi duygularla yaklaşır. Şair şiirlerinde mekân olarak sadece Helenistik dönemin İskenderiye’sini kullanmaz. Aynı zamanda Helenistik dönemin yoğun izlerini taşıyan Antakya, Silifke, Lübnan ve Beyrut gibi şehirler de şiirlerinde mekân olarak karşımıza çıkar. Tüm bu şehirlerin ortak özelliği Helenistik dönemden izler taşımasıdır. Kavafis sonraki yıllarda ise şiirlerinde Sparta ve Bizans’ı da mekân olarak kullanmıştır.

Kavafis’in şiirlerinde mekan olarak seçtiği şehirler gerçekte var olan bir yerin şairin hayalinde yarattığı halidir. Hiçbir şiirinde var olmayan bir şehirden bahsetmez ancak hiçbir şehri de var olduğu biçimde şiirlerinde sunmaz. Mutlaka kendi hayal dünyasında kendi yarattığı biçimiyle şiirine aktarır. Örneğin 1929 yılında yazdığı “*Aynı yerde*” adlı şiirinde, şehir şairin hayaliyle yarattığı bir yer konumundadır ve bunu da şu dizelerle anlatır:

*Yürüdüğüm yerlerde yıllardır gördüğüm evlerin, mağazaların ve mahallenin ortamını
o kadar olay ve yaşanmışlıklarla kimi zaman mutlulukla kimi zaman acıyla yarattım
ki bunların hepsi bana birer duygu oldular.*⁴⁰

Şair bazen o kadar çok gerçek şehirden uzaklaşır ki kendi yarattığı şehir artık gerçeğin bizzat yerini alır. Örneğin balkonundan gördüğü şehir artık şair için yabancı bir şehir haline gelir. Şehrin gerçekliğinden uzaklaşan şair, hayalinde yarattığı şehirde yaşam sürer. Bunun en güzel örneği Kavafis’in 1915 yılında yazdığı “*Sabah Denizi*” adlı şiiridir. Şair kendi yarattığı hayallerden nereye giderse gitsin kurtulamadığını ve hayalinde oluşturduğu imgelerin artık gerçeğin yerini aldığını dizelerinde şöyle anlatmaktadır:

³⁷ Keeley, *a.g.e.*, s.110-112.

³⁸ Καβάφης, *a.g.e.*, s. 35.

³⁹ *A.g.e.*, s. 35.

⁴⁰ Καβάφης, *a.g.e.*, s. 186.

*Burada durayım. Ben de azıcık doğayı, sabah denizini
Rüzgârsız gökyüzünü, parlak maviliği ve sarı kıyayı göreyim.
Her şey o kadar güzel ve pas parlak.
Burada durayım. Bunları gördüğüme dair kendimi kandrayım.
(Gerçekten ilk baktığımda bunları görmüştüm)
Hayalimdakileri, hatıralarımdakileri, yoğun duygularımın idollerini
Bari burada görmeyeyim.⁴¹*

b. Duyguların Şehri

Kavafis İskenderiye’yi aynı zamanda duyguların şehri olarak tanımlar. İskenderiye, şairin aşk şiirlerinin de ilham kaynağını oluşturmuştur. Tüm aşk temalı şiirlerinde şair kendi kafasında yarattığı İskenderiye’yi dizelerine yansıtır. 1911 yılına kadar sakladığı farklı cinsel kimliğini ilk defa aşk temalı şiirlerinde İskenderiye temasıyla kullanmaya başlar. İskenderiye şehrini şiirlerine malzeme yaparak kendi farklı cinsel kimliğini de mısralarında özgürce ifade eder. Ancak aşk kategorisine giren bu türdeki şiirlerinin hiçbirinde İskenderiye şehrini telaffuz etmez. Fakat bazı şiirlerinde okuyucuya İskenderiye’yi çağrıştıracak ipuçları da verir. Örneğin “*Merdivenlerde*” ve “*Tiyatro’da*” şiirinde geçen yer tasvirleri İskenderiye’nin bir mahallesi olan Quartier Attarine benzemektedir.⁴²

Kavafis aşk şiirlerinde İskenderiye şehrini iki tarihi süreç içinde ele alır. İlki Ptolemaios Hanedanı döneminin Helenistik İskenderiye’si, diğeri de şairin bizzat yaşadığı dönemin çağdaş İskenderiye’sidir. Kavafis, şiirlerine hem antik dönemi hem çağdaş dönemi paralel olarak aktarır. Şiir sanatında “masalsı yöntem” olarak adlandırılan bu uygulamayı Kavafis dışında ünlü İngiliz şair Thomas Stearns Eliot ve Amerikalı şair Ezra Pound da eserlerinde sıkça kullanmışlardır.⁴³ Şairin hem eski dönemi hem de yeni dönemi şiirlerinde kullanmasının nedeni İskenderiye’nin iki farklı görüntüsünü okuyucuya sunmak istemesidir. Kavafis’in “*aşk şiirleri*” kategorisinde yer alan şiirlerinde iki farklı İskenderiye görüntüsü vardır. Birinci görüntü, kendi balkonundan ya da penceresinden içinde bulunduğu anda gördüğü, kendi hayal gücü ve hatıralarıyla şekillendirdiği İskenderiye’si, diğeri ise yine şairin hayallerinde yaratıp şekillendirdiği Antik dönemin İskenderiye’sidir. Ve her iki görüntü de birbirleriyle uyum ve ahenk içerisinde bir bütünlük gösterir. Aşk şiirlerinde İskenderiye teması sadece mekan olarak karşımıza çıkar. Şair aşkın yaşanabileceği tek yerin İskenderiye şehri olduğunu düşünmektedir. Çünkü şehrin tarihi geçmişi ve atmosferi şaire böylesine yoğun duyguların sadece ve sadece İskenderiye’de yaşanabileceğine inandırmıştır. Ancak, bu tür betimlemelerle süslediği şehri şiirlerinde hiçbir zaman “İskenderiye” olarak adlandırmaz. Okuyucuyu şiirdeki ipuçlarından yararlanarak tasvir edilen mekanın İskenderiye olduğunu tahmin eder. Örneğin aşk şiirlerinde geçen taverna, tiyatro, merdivenler, mağaza gibi yer kavramları okuyucuda İskenderiye fikrini çağrışırsa da, şair hiçbir zaman bu mekânların İskenderiye’de olduğunu belirtmez ve bununla ilgili hiçbir detay da vermez. Sadece “*1909-10-11 Günleri*” adlı şiirinde bir istisna söz konusudur. Şair Çağdaş İskenderiye ve Antik İskenderiye arasında karşılaştırma yaptığı bu şiirindeki dizelerde “*Kendime*

⁴¹ *A.g.e.*, s. 76.

⁴² Keeley, *a.g.e* s. 74-75.

⁴³ Γιώργος Σεφέρης, *Δοκιμές*, [Denemeler] Α Τόμος [Cilt 1], Ίκαρος, Atina, 1968, s. 340.

soruyorum, acaba eski zamanlardaki şanlı İskenderiye’de bu gençten daha güzeli var mıydı”⁴⁴ ifadesiyle ilk defa İskenderiye adını kullanmıştır. Aşk şiirlerinde Kavafis mekân olarak İskenderiye’deki namı kötü olan mahalleleri seçer. Bunu yapmasındaki neden ise şehvet dürtüsünün bu tür dar ve kirli sokaklarda gerçekleşeceğine inanmasıdır.⁴⁵ Nitekim bu durum Kavafis’in bohem yaşadığı İskenderiye’deki hayatıyla da belli bir uyum içindedir. Kendi hayal gücüyle oluşturduğu İskenderiye eserlerinde şiirsel bir dille ve aşk duygularıyla okuyucuya aktarılır.

c. Masal Şehri

Kavafis’in şiirlerindeki bir diğer özellik de İskenderiye’nin masalsı bir şehri olarak betimlenmesidir. Kavafis’e göre masalsı İskenderiye kişiye o kadar derin bir haz verir ki, kişi yaşadığı bu yoğun duygudan sonu felaket de olsa hiçbir zaman kurtulmak istemez. Bu sebeple şairin şiirlerindeki İskenderiyeli kahramanlar çok erken yaşta hayatını kaybeder. Örneğin 1917 yılında yazdığı “İsis’in Mezarı” adlı şiiri Kavafis’in İskenderiye temasını kullandığı 5 şiirden birisidir. Bu şiirde mezar taşının üstüne yazılmış İskenderiyeli bir gencin erken yaşta ölümü anlatılır. Mezarın üstündeki yazıtta şair bu olayı şu dizelerle açıklar:

*Fakat insanlar beni Narkisos ve Hermes gibi kullandılar
Bu süüstimal beni mahvetti, yok etti.
Ey yolcu, sen İskenderiyelisin, beni kınamazsın
Bilirsin ki hayatımızı ne kadar dolu dolu yaşarız
Bilirsin hayatımızın coşkusu ve hazzını.*⁴⁶

Kavafis’in bu şiirde belirttiği gibi, İskenderiye hayatı, içerisinde yoğun coşkuyu ve hazzı barındırmaktadır. Bu coşku ve haz o kadar derin ve güçlüdür ki, bu durum bazen kişinin sonunu veya felaketini hazırlayan bir durum da yaratabilir. Ancak İskenderiyeli olmak bir anlamda bu bedeli ödemeyi de göze almaktır. Bu sebeple şiirlerindeki genç ve güzel İskenderiyeliler genç yaşta hayatlarını kaybederler. Şair İskenderiyeli olmanın ayrıcalığını her defasında vurguladığı şiirlerinde İskenderiyelileri iyi ve güzel sıfatlarıyla niteler. Sadece “İskenderiyeli Emilianos Monai, MS. 628-655” adlı şiirindeki “... ve böyle kötü insanlarla mücadele edeceğim”⁴⁷ dizelerinde kötü İskenderiyelilerin de olduğunu belirtmiştir. Bu şiirdeki bir diğer önemli nokta MS. 641 yılında Arap işgaline uğrayan İskenderiye’nin Helenistik dönemini anlatan son şiir olmasıdır. Kavafis Arap işgalinden sonra İskenderiye şehrini anlatan sadece tek bir şiir yazmıştır. Bu şiir 1914 yılında yazdığı “Firariler” adlı şiiridir. Şiirde İstanbul’dan sürgün edilmiş bir kişinin İskenderiye’ye gidişi anlatılır. Şiirin ilk dizesinde yer alan “her zaman İskenderiye aynı İskenderiye’dir. ... Ne kadar felaket dolu savaflara uğrasa da, ne kadar küçülse de her zaman muhteşem şehir olarak kalır.”⁴⁸ sözleriyle asıl vurgulanmak istenen, İskenderiye’nin işgal görmüş bir şehir olsa da daima şanını ve önemini koruyacağıdır.

⁴⁴ Καβάφης, a.g.e, s. 179.

⁴⁵ Keeley, a.g.e, s. 77.

⁴⁶ Καβάφης, a.g.e, s. 94.

⁴⁷ A.g.e, s. 110.

⁴⁸ A.g.e, s. 281.

Kavafis'in aşk, tarihi ve felsefi olarak ayırdığımız şiirlerinde sıklıkla kullandığı mekân İskenderiye olarak karşımıza çıkmaktadır. Şairin aşk şiirlerinin merkezinde mekân olarak her zaman çağdaş İskenderiye şehri kullanılmıştır.⁴⁹ Oysa tarihi ve felsefi şiirlerinde mekân algısı her zaman çağdaş İskenderiye değildir. Özellikle tarihi şiirlerinde mekân algısı Helenistik dönemin İskenderiye'sidir.

Kavafis'in Mekân Olarak İskenderiye'yi Kullandığı Şiirleri:

Aşağıdaki tabloda yer alan şiirlerinde Kavafis okuyucuya mekân olgusunun İskenderiye olduğunu çağrıştıracak betimlemeler yapmıştır. Şair bu tarihi şiirlerde Helenistik dönem İskenderiye'sini şiirlerine konu etmiştir. İskenderiyeli bir kahramanın ya da İskenderiye şehrinin bizzat yer aldığı bu tarihi şiirler kronolojik sırayla şu şekildedir:

Το τέλος του Αντωνίου	Antonios'un Sonu	1907
Απολείπειν ο θεός Αντώνιον	Tanrının Antonios'u Bırakması	1911
Η Δόξα των Πτολεμαίων	Ptolemaioslar'ın Şanı	1911
Τα Επικίνδυνα	Tehlikeler	1911
Αλεξανδρινοί Βασιλείς	İskenderiyeli Krallar	1912
Ευρίωνος Τάφος	Evrion'un Mezarı	1914
Φυγάδες	Firariler	1914
Ο Θεόδοτος	Theodotos	1915
Για τον Αμμώνη, που πέθανε 29 ετών, στα 610	610'da 29 yaşında Ölen Ammonis için	1917
Ιασή Τάφος	İasis'in Mezarı	1917
Εν τω μηνί Αθύρ	Athir Ayı Süresince	1917
Ιγνατίου Τάφος	İgnatios'un Mezarı	1917
Καισαρίων	Kesarion	1918
Λάνη Τάφος	Lanis'in Mezarı	1918
Αιμιλιανός Μονάη, Αλεξανδρεύς, 628-655 μ.Χ.	İskenderiyeli Emilianos Monai (M.S. 628-655)	1918
Των Εβραίων (50 μ.Χ.)	İsraillilerin (M.S. 50)	1919
Είγε ετελεύτα	Gerçekten Ölmüş Olsaydı	1920
Από την σχολήν του περιωνόμου φιλοσόφου	Ünlü Filozof'un Çömezi	1921
Υπέρ της Αχαϊκής Συμπολιτείας πολεμήσαντες	Akhalar Birliği için Savaşanlar	1922
Το 31 π.Χ. στην Αλεξάνδρεια	İskenderiye'de (M.Ö. 31)	1924
Η αρρώστια του Κλείτου	Klitos'un Hastalığı	1926
Ιερεύς του Σεραπίου	Serapios'un Keşişi	1926
Μέσα στα καπηλειά	Meyhanelerde	1926
Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης	Batı Libyalı Bir Hükümdar	1928
Μύρης. Αλεξάνδρεια του 340 μ.Χ.	Miris: İskenderiye (M.S. 340)	1929

⁴⁹ Keeley, *a.g.e.*, s. 69.

Sonuç

Yunan Edebiyat'ının önemli şairlerinden biri olan Konstantinos Petrou Kavafis yazdığı şiirlerle sadece Yunanistan sınırları içinde varlık göstermiş bir şair değildir. Şiirlerinin büyük bir çoğunluğu diğer yabancı dillere de çevrildiği için aynı zamanda evrensel nitelik kazanmıştır. Kavafis'in şiirlerinde yer alan konularda geçmiş ve bugünün izlerinin yanı sıra hayatın kendisinden de izler bulmak mümkündür. Bu durum aynı zamanda tesadüf olmayan, şairin bizzat kendisinin de tercih ettiği bir sonuçtur. Kavafis'in yaşam alanında yer alan İstanbul ve Londra gibi farklı kültür ve hayat tarzı, şairi doğrudan bu farklılığa yönelten yardımcı birer unsurdur. Özellikle İskenderiye'de doğmuş ve hayatının büyük bir kısmını burada geçirmiş biri olarak şehrin kozmopolit yapısı Kavafis'in şiirlerinde de çok sesliliğe ve çok renkliliğe olanak sağlayacak etkiler yaratmıştır. Bu sebeple şairin şiir anlayışının temelinde İskenderiye'nin yerinin belirlenmesi şiirlerini anlamamızı sağlayacak önemli bir veridir.

İskenderiye'de basit ve yalnız bir hayata sahip olan Kavafis belli bir dönem gece hayatının ve alkolün hüküm sürdüğü bohem bir yaşantıya da sahip olmuştur. Pek çok aşk şiirinde mekân olarak kullandığı İskenderiye'nin dar ve pis sokakları, kötü üne sahip olan mahalleleri şairin aslında bu şehirdeki yaşam izlerini yansıtır. Kavafis'in şiirlerinde karşımıza çıkan İskenderiye ya şairin bizzat yaşadığı dönemin ya da Helenistik dönemin İskenderiye'sidir. Ancak her iki dönem de var olan şekliyle değil, şairin kendisinin kurgulayıp oluşturduğu hayal imgeleriyle karşımıza çıkar. Kavafis, çağdaş İskenderiye'yi şiirlerinde çok fazla kullanmaz çünkü şair için yaşadığı dönemin İskenderiye'sinin çok büyük bir anlamı yoktur. Onun için anlamlı olan kendi kafasında şekillendirdiği İskenderiye'dir.

Elbette ki şairin kafasında şekillendirdiği şiirlerinin tamamı da gerçek dışı değildir. Bazı şiirleri şair tarafından kurgulanmış olayları içerirken bazı şiirleri de gerçek olayları kendisine konu alır. Özellikle şairin aşk şiirleri gerçeklik, hayal ve şairin bizzat yaşadığı hatıralardan oluşur. Şairin hatıralarının yarısı yaşadıkları yarısı da kurguladıklarıdır. Ancak hayal ettiğine daha fazla değer verdiği için hayalinde canlandığı İskenderiye'yi gerçek İskenderiye'den çok daha fazla sever. İlk başta şair şiirlerinde kişi ve yer ile ilgili tam detay vermemiştir. Fakat daha sonra bu detayları yavaş yavaş şiirlerinde kullanmaya başlar çünkü izlediği bu yöntemle şiirlerinde gerçeklik temasını daha fazla vurgulamak ister. Kavafis şair ruhlu biri olarak doğmamış sonradan kişisel çabasıyla şair olmayı başarmıştır. İlk yazdığı sıradan şiirlerinde yetenekli bir şair olduğu izlenimi yaratmaz. Şairlik hayatının başlarında vasat bir şair olan Kavafis, zamanla kendi çabasıyla ve azmiyle hedeflediği başarıya ulaşabilmiştir. Bu nedenle şairin kendisi de 1907 yılından önceki dönemi olgunluk döneminin dışında tutarak, bu dönemde yazdığı şiirlerinin daha acemice yazılmış şiirler olduğunu kabul eder. Ancak başından beri kendisini çok önemli ve iyi bir şair olarak gören Kavafis beklediği ölçüde iyi şiirler yazamamasından dolayı kendisiyle içsel çatışma da yaşamıştır. Zamanla kendini geliştirerek ve çok çalışarak iyi bir şair olmayı da başaran Kavafis, elli yaşından sonra edebiyat çevrelerince tanınan bir şair olur.

Kavafis'in şiirlerinde aşk, tarih ve felsefe olarak üç farklı kategori bulunmaktadır. Politik olaylara karışmayan ve bu olaylar karşısında sınırları olan şair yazdığı hiçbir şiirinde net ifadeyle siyasi bir dönemi anlatmaz. Siyasi olaylara mesafeli duruşu yüzünden Kavafis edebiyat çevresindeki pek çok kişinin eleştirileri oklarına da

maruz kalmıştır. Özellikle ünlü Yunan şair Kostis Palamas ile aralarında bu konuyla ilgili ciddi çatışmalar yaşanmıştır. Şair doğrudan politik olaylara değinmediği gibi doğadan da bahsetmez. Şiirinde çoğunlukla kullandığı ana tema Helenistik dönemin İskenderiye'sidir.

Şair başta daha çok kendisini etkileyen dönemleri ve yerleri şiirlerinde kullanmıştır. Örneğin klasik dönem öncesi Yunanistan, MS. 4. yy. Atina'sı, MS. 12. ve 15. yy. İstanbul'u, MÖ. 4. yy. Suriye'si, Helenistik dönemin Peleponnisos'u ve MÖ. 2. yy. Kapadokya'sı gibi yerler ve dönemler şiirlerinin konusunu oluşturmuştur. Fakat sonrasında hem klasik dönem öncesi Yunanistan, hem de Bizans dönemi şairin ilgi alanının dışında kalır. 1910 yılından sonra ise sadece Helenistik dönem İskenderiye'si ile ilgilenir. Kısacası ilk başta baskıcı ve onu sınırlayan adsız bir şehirden yola çıkan şair, Atina, İstanbul, Silifke, Kapadokya gibi birkaç şehir denemesinden sonra İskenderiye şehrinde karar kılar. 1911 yılından itibaren İskenderiye şairin hayatında bir "ilham perisi" olarak karşımıza çıkmaktadır. Helenistik dönemin İskenderiye'si bu dönemden itibaren şiirlerindeki merkez noktayı oluşturur. Özellikle 1911-1921 yılları arasında Kavafis'in şiirlerinde antik dönem İskenderiye teması fazlasıyla yer almaktadır. 1921 yılından sonra ise şiirlerinde Helenistik dönemin diğer yerleşim merkezleri olan Silifke, Antakya, Suriye, Libya, İtalya gibi mekanları kullanır. Ancak bu şehirleri şiirlerinde kullanmasına rağmen merkez her zaman İskenderiye'dir. Kavafis, şiirlerinde İskenderiye'ye tanrısal bir misyon yükler. Bunun sebebi şehrin kişiye verdiği doyumsuz hazdır. Şair "*Ptolemaioslar'ın Şanı*" adlı şiirinde net olarak İskenderiye'yi tanrısal misyonu olan bir şehir olarak gösterir. Şiirde özellikle şehrin zenginliği, doruklardaki duygusal hazzı ve bilgeliği vurgulanır. Çünkü şair bu şiirle aynı zamanda Helenistik dönemdeki İskenderiye'yi Yunan'ın zirve noktası olarak da kabul etmektedir. İskenderiye'de yaşadığı derin haz ve coşku şairin şiirlerinde vurguladığı bir diğer önemli husustur. Kavafis şiirlerinde İskenderiyeli olmayı bir ayrıcalık sayar. Şairin gözünde İskenderiyeliler bir grubun seçkin üyesidirler. Sanatı, Yunan kültürünü, dilini ve yaşam tarzını seven şehvetli insanlardır. İskenderiye'ye bağlı olan insanlar şehrin tüm haz ve coşkusunu derinden yaşar. Tüm bu hazlar ve yoğun duygular felaket ve sonu getirirse de İskenderiyeliler bunu yaşamaktan hiç vazgeçmezler. Çünkü İskenderiyeliler kendi yaşamlarını kendileri belirlerler ve asla onlara öğretileni yaşamazlar. Bu sebeple de şairin şiirlerinde İskenderiyeliler genç yaşta ölen kahramanlar olarak karşımıza çıkar. Antik İskenderiye Kavafis için bir kültür karışımı olsa da temelinde Yunan kültürünü barındırır. Bu sebeple şair kendini Yunan olarak görmez ama Yunan'dan da ayrı tutmaz. Kullandığı tabirle Yunan değildir ama Yunan'a aittir. Kavafis'in İskenderiye'sinde merkezde Yunan kültürü ve dili olmak kaydıyla sahip olduğu değer, doğu kültürünün izleridir. Şair bu kültüre kendini daha fazla ait hisseder. Kavafis, kültürel anlamda Yunan milliyetçisi olmamasına rağmen Yunan kültürünü ve dilini fazlasıyla över. Kısacası Kavafis doğduğu ve öldüğü yer olan İskenderiye'de Yunan kökenli bir şair olarak var olmaya çalışmış, kendini şehrin kozmopolit yapısına ait hissederken şiirlerini de bu doğrultuda oluşturmaya çalışmıştır. Her şiirinde İskenderiye belli ya da belirsiz bir şekilde varlık göstermiş ve özellikle kurguladığı şehre de hayran olmuştur. İskenderiye'nin çok uluslu ve çok dilli yapısı şairin kendi edebiyatını ve benliğini bulduğu tek adrestir.

Leaving Therapia

Good-bye to Therapia & joys of the hotel —
 Good dinners that made you waltzing mad,
 Good beds that refresh you from the toil of the day
 Give sights near which you'd wish ever to stay —
 To all these good things the same is well wish'd
 I must bid adieu to each & every!

However Catikias's opinion I shun
 I must hail the day for more simple & pure:
 But they say what is simple is good at the most,
 And when goodness is we may well spare cost:
 So all humble Catikias let us cast aside
 But bid it Adieu!

2.30 pm

Monday, 12 July 1881

*Arzulu Kütüphanesi F 89 q 11

EK 1: Şair Kavafis'in kendi el yazısıyla yazdığı *Elveda Tarabya* adlı şiirin orijinal nüshası⁵⁰

⁵⁰ Σαββίδης, *a.g.e.*, s. 57.

دُنْيا كُوْزَلِي

Τὸ κάτορθρον δὲν μ' ἀποσῆ, αἰὲν ἔφησάν τῆ δὲν.
 δὲν εἶναι ἄλλῃ, αἰ ἔφη ἐπὶ τοῦ γυῖ ἰσχυαία.
 Οἱ ὄφθαλμοὶ μὲν σὺν δόσῃσι ἰδωμένους ἔμοιζον
 τὸ κορμὸν τῶν χροσῶν τὰ χεῖρά μὲν πρὸς αἴσθητον
 εἶσο σερραὶ μαρμαρῶν τὸ ὄσθρα μὲν ὀσφίον
 τὸ σῶμα μὲν εἰς ἄσπρη, τὸ πῦρ μὲν φρεσῶν,
 χεῖρες, δακτύλοι καλῶστακοί, κόρην μελεσῶν...
 ὁδὸν, φῶς, τὴ ὄφθαλμο;

Ἄν ἔμοιζον Χρυσῶν θὰ ἴδωμι ἰδωμένα
 εἰ σάντα τὰ δεικνύοντα καὶ νόστιμα κ' ὀφθαλμοῦ
 καὶ ἄσπρη μετὰ θαυμασῶν, γυναικί μετὰ φῶς
 θὰ ὀμοσῶν, βρῆσιν τὸ καλλὸς μὲν ἐν σφῆρας,
 ὅτε τῆ φῶς αἰ ἔφη ἄλλῃ δὲν εἰς παρῶν.
 ὄσθρα θὰ δεικνύοντα ἢ ἀνοικῆς ἀμῶν,
 θὰ ἐπληρῶντο τῶν Πλαμῶν μὲν πῶσθρα αἰ ὄσθρα

Μετὰ τὸν Βασίλειον
 Μανφ. & Κοσμάκη

EK 2: Şair Kavafis'in Arap harfli Türkçe başlıkla yazdığı *Dünya Güzeli* adlı şiirinin orijinal nüshası⁵¹

⁵¹ Σαββίδη, *a.g.e.*, s. 78.

EK 3: Konstantinos Kavafis (1863-1933)

ΚΑΥΝΑΚÇA

- ANTON, John P., *Η Ποίηση και η Ποιητική του Κ. Π. Καβάφη* [*K. P. Kavafis Şiiri ve Şiirselliği*], Ίκαρος Εκδοτική Εταιρία, Ατina, 2000.
- ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ, Ρένος, *Κ. Π. Καβάφης: Άπαντα τα Δημοσιευμένα Ποιήματα* [*K. P. Kavafis: Yayınlanmış Bütün Şiirleri*], Τα Νέα Ελληνικά, Ατina, 2006.
- CAN, Şefik, *Klasik Yunan Mitolojisi*, İnkilâp Yayınevi, İstanbul.
- ÇAPAN, Cevat, *Kavafis'ten Yüz Şiir*, Helikopter Yayınları, İstanbul, 2010.
- ΚΑΒΑΦΗΣ, Κ. Π., *Ποιήματα Εν Όλω* [*Tüm Şiirler*], Μοντέρνοι Καιροί, Ατina, 2006.
- KEELEY, Edmund, *Η Καβαφική Αλεξάνδρεια* [*Kavafis İskenderiyesi*], Ίκαρος, Αθήνα, 2004.
- KRUGMAN, Robert, *Şarap ve Neşe Tanrısı Dionysos*, Yurt Kitap Yayınları, Ankara, 2003.
- LIDDELL, Robert, *Καβάφης-Βιογραφία*, [Καβαφίς-Ηαγatl], Εκδόσεις Γκοβόστη, Ατina, 1974.
- ΜΑΛΑΝΟΣ, Τίμος, *Ο Ποιητής Κ. Π. Καβάφης Ο Άνθρωπος και το Έργο του* [*Şair K. P. Kavafis, İnsanlığı ve Eserleri*], Εκδότης Δίφορος, Ατina, 1957.
- MILLAS, Herkül- İNCE, Özdemir, *Kavafis-Bütün Şiirleri*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1990.
- ΠΟΛΙΤΗΣ, Λίνος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* [*Çağdaş Yunan edebiyat Tarihi*], ΜΙΕΤ, Ατina, 2001.
- ΣΑΒΒΙΔΗ, Λένα, *Λεύκωμα Καβάφη 1863-1910* [*Kavafis yıllığı 1863-1910*], Εκδότης Ερμής, Ατina, 1983.
- ΣΑΒΒΙΔΗΣ, Γ.Π., *Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932). Περιγραφή και Σχόλια Βιβλιογραφική Μελέτη* [*Kavafis yayınları (1891-1932). Betimlemeler ve Yorumlar, Kaynakça Araştırması*], Ταχυδρόμος, Ατina, 1966.
- ΣΕΦΕΡΗΣ, Γιώργος, *Δοκιμές* [*Denemeler*], Α Τόμος, Ίκαρος, Ατina, 1968.
- ΤΣΙΡΚΑΣ, Στρατής, *Ο Πολιτικός Καβάφης* [*Kavafis'in politik yönü*], Κέδρος, Ατina, 1971.

